

sen, blev derfor at finde et sted uden for byen, hvor han kunne anlægge et nyt byggeri. Inden beslutningen blev truffet, havde han fået gennemført adskillige vandbøringsanalyser ikke alene for at sikre tilstrækkelige vandforsyninger, men også og ikke mindst af hensyn til kvaliteten. Det afgørende var nemlig, at kvaliteten af det færdige produkt skulle være den bedst tænkelige, for så ville øllet klart adskille sig fra de mange konkurrenters og dermed på det nærmeste sælge sig selv. J. C. Jacobsen var ikke mindst i de yngre år selv opmærksom på sine begrænsninger. Han søgte derfor råd og vejledning hos tidens bedste sagkundskab, ikke blot i Danmark, men også i udlandet. Her hentede han inspiration til oprettelse af et laboratorium, der ikke blot skulle følge den løbende ølproduktion, men også søge at forbedre den samt ikke mindst rationalisere produktionen. Et resultat af disse anstrengelser blev tidligt indførelse af mæskemaskiner og brygning i lukkede kedler, siden fulgt af »kulde-maskineanlæg«.

Hele denne udvikling lægges klart frem for læseren og ind i mellem tegnes streger af en industrimand, der – som følge af sin succes – også følte sig forpligtet til at gå ind i politik som nationalliberal politiker, først i Borgerrepræsentationen i København og siden i Folketing og Landsting. Det var dog ikke de store resultater, der her blev opnået.

Bryggeren blev også velkendt for sin store kunstinteresse, og Glamann fortæller naturligvis også historien om, hvordan J. C. Jacobsen måske som en gæld til sit samfund bekostede store udsmykninger af bl.a. Det Kgl. Teater og ikke mindst genopførelsen af Frederiksborg slot efter branden 1859 og indretningen af det nationalhistoriske museum på slottet. Forfatteren stirrer sig ikke blind på sin person, for naturligvis

påpeges det, at der også lå en reklameværdi for bryggeriet i den store mæcenvirksomhed.

En alvorlig skygge lå dog over J. C. Jacobsens hjem. Forholdet til hustruen Laura virkede næsten forretningsmæssigt og det samme kan med megen ret siges om forholdet til sønnen, brygger Carl Jacobsen. Faderen forpurrede en forlovelse, og Carl Jacobsen blev i det hele taget presset hårdt for at gøre sig fortjent til arven. En på det nærmeste forvisning til udlandet i næsten 4 år, følte den gamle brygger var nødvendigt for at honorere hans uddannelseskrav. Den hjemvendte søn skabte siden Ny Carlsberg i konkurrence med faderens virksomhed. Spændingerne mellem fader og søn voksede, og som en kulmination herpå skabte J. C. Jacobsen i 1876 Carlsbergfondet til sikring af bryggeriets drift efter hans død og ikke mindst for at sikre at kvaliteten af produkterne blev respekteret, hvorfor fondet også skulle eje og drive laboratoriet.

Det er blevet til en spændende historie, hvor en lang række elementer: historien om landets industrialisering, spænding mellem fader og søn og et kedeligt ægteskab kædes sammen med et liv i næsten ufattelig rigdom og – i modsætning til tidens TV-serier – forstår forfatteren at sætte grænser for det kulørte for i stedet at præsentere et veldisponeret stykke industri- og personalhistorie.

Henrik Fode

T. Bak-Jensen og Steffen E. Andersen:
6 industrieventyr – og mændene bag.
(forlaget Mercantila, 1989). 210 s.

Det er iværksætterne, forfatterne her har i kikkerten, og til den ende har de udvalgt 6 førstegenerationsvirksomheder som eksempler. Af historiefaglig

interesse er en rimelig grundig gennemgang af de seks virksomheders historie: Grundfos, Lego, Egetæpper, Eskofot, Brüel & Kjør samt Widex. Det sidstnævnte er mindst kendt af offentligheden, idet det under ledelse af Tøpholm og Westermann har fabrikeret høreapparater og bevidst er blevet holdt borte fra søgelyset. Forfatterne opstiller 6 fælles træk for den succesrige iværksætter. Disse kunne for så vidt være opstillet af hvemsomhelst, da de har noget med flid og evner at gøre. Kun det sidste er lidt mere interessant, nemlig »en heldig hånd«. Held skal der til i det oprørte hav, hvor iværksætteren befinder sig. Dette kunne man have fået belyst, hvis forfatterne også havde taget iværksættere med, for hvem det var gået galt trods flid og initiativ.

Egentlig at sammenligne de nævnte virksomheder er vanskeligt. De har arbejdet inden for vidt forskellige felter, hvilket i alt væsentligt giver helt forskellige problemstillinger med hensyn til produktion, markedsføring og finansiering. Hvad lederne angår er de kun delvis veluddannede, og det synes næsten, som om der er proportionalitet mellem deres egen uddannelsesgrad og deres respekt for uddannelse generelt.

Bogens styrke ligger især i belystningen af firmaernes historie fra den første start. Det er samtidig til en vis grad en svaghed, fordi forfatterne bygger fremstillingen på dybtgående interviews med iværksætterne selv og deres efterkommere. Havde man brugt et mere alsidigt kildemateriale, ville nogle nuancer sikkert være skiftet; f.eks. i omtalen af Eskofot.

Ib Gejl

Aa. H. Kampp: *10 søskendes erindringer. Livet på en mønsk bondegård 1890-1925*. (Tellus, 1989). 63 s.

Landbrugsgeografen Aage Kampp (1906-1990) var den yngste i en søskendeflok på 13, hvoraf 10 blev voksne. Faderen var gårdejer på Møn, og i bogen skildres arbejdsåret på en gård omkring århundredskiftet, som det blev oplevet af gårdens børn. Det var en arbejdsdag fra kl. 4.30 til 20 og fysisk krævende med høslet og rocoptagning som det værste, men psykisk meget meningsfyldt. Bogen er velskrevet og giver et godt billede af en stor landbofamilie som arbejdsenhed.

Jørgen Fink

KULTURHISTORIE

Søren Mørch: *Danskernes billeder før fjernsynet*. Billedredaktør Knud Ryg Olsen. (Hans Reitzel, 1989). 192 s.

Lars Møller: *Da vi var besat. Danskernes liv og hverdag 1940-1945*. (København Bogforlag, 1990). 232 s., 248 kr.

Den stigende interesse for billeder fører naturligt nok til et voksende antal

historiske billedbøger eller billedstyrede bøger. Søren Mørchs *Danskernes billeder* og Lars Møllers *Da vi var besat* er 2 eksempler på, hvordan sådanne bøger kan gribes an.

Mest billedstyret er *Danskernes billeder*. Søren Mørch har sat sig for at vise, hvilke billeder danske læsere blev præsenteret for i de 30 år fra 1930 til 1960, fra billedblade begyndte at dukke op, til fjernsynet for alvor slog igen-